

Datum

2023-05-15

Adress

August Palms Plats 1

Diarienummer

STK-2023-421

Yttrande

Till

Utbildningsdepartementet

Remiss från Utbildningsdepartementet - Statens skolverks förslag till nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet 2023-2027

U2022/03951

Sammanfattning

Malmö stad tycker att det är positivt att staten tar ett samlat grepp om digitaliseringen av skolväsendet. Det finns ett behov av en nationell digitaliseringsstrategi som är väl förankrad i läroplanerna och även om strategin är relativt allmän hållen visar den en riktning och understryker att digitalisering behöver finnas med inom skolväsendet. Strategins utgångspunkt om att barn och elever befinner sig i en digitaliserad miljö är bra och Malmö stad anser att det är av stor vikt att utgångspunkten alltid är vad som är bäst för eleven.

När det gäller innehåll och utformning har dock Malmö stad ett antal synpunkter och kommentarer gällande såväl strategin i dess helhet som målen och delmålen. Malmö stad har också ett antal synpunkter och kommentarer när det gäller behov av konkretion och förtydliganden, ansvarsfördelning i genomförandet och behov av statligt stöd, behov av kompetensutveckling, strategin som styrinstrument samt finansiering och ekonomiska konsekvenser.

Yttrande

Generella synpunkter

Malmö stad har tagit del av remissvaret från Sveriges kommuner och regioner (SKR) och tillstyrker detta. Malmö stads synpunkter tangerar i vissa fall SKR:s och återges nedan.

Om strategin i dess helhet

Malmö stad tycker att det är positivt att staten tar ett samlat grepp om digitaliseringen av skolväsendet. Det finns ett behov av en nationell digitaliseringsstrategi som är väl förankrad i läroplanerna och även om strategin är relativt allmän hållen visar den en riktning och understryker att digitalisering behöver finnas med inom skolväsendet. Strategins

utgångspunkt om att barn och elever befinner sig i en digitaliserad miljö är bra och Malmö stad anser att det är av stor vikt att utgångspunkten alltid är vad som är bäst för eleven.

I förslaget till strategi finns det ett fokus på att ålder och mognad är de mest framträdande faktorerna när det handlar om kognition. Malmö stad anser att detta är en snäv definition av kognition som riskerar att många andra aspekter missas som är viktiga för elevernas utveckling, lärande och möjligheter att engagera sig i interaktion och kommunikation med omgivningen. Kontextuella och sociala faktorer som bland annat hälsa och välbefinnande får inte glömmas bort i strategin.

Förskolan är den skolform som på avgörande punkter avviker mest från övriga skolformer. Malmö stad saknar en tydlighet kring hur strategin ska vara ett stöd för förskolans arbete. Det medför att det krävs ett omfattande ”översättningsarbete” för förskolans del för att vissa av delmålen ska bli relevanta och tillämpningsbara i förskolan.

Malmö stad saknar genomgående referenser till elever och personal inom skolformerna anpassad gymnasieskola (gymnasiesärskola) och anpassad grundskola (grundskola) och betonar vikten av att dessa skolformers perspektiv synliggörs i en nationell digitaliseringsstrategi med ambitionen att omfatta alla elever.

Malmö stad noterar också att det saknas tydliga skrivningar om barnkonventionen och barnrättsperspektiv. Skolverket har rimligen beaktat dessa aspekter i sitt arbete, men det bör också tydligt lyftas fram i strategin för att underlätta och förtydliga för verksamheterna hur de bör beakta barnkonventionen och barnrättsperspektivet i sitt digitaliseringsarbete. Dessa perspektiv bör inte bara föras in under övergripande mål 1 utan även beaktas i arbetet med delmål 5, det vill säga kopplat till hur digitala verktyg och resurser används för att stimulera alla barns och elevers lärande och utveckling.

Malmö stad saknar också skrivningar om den digitala arbetsmiljön. Huvudmannens ansvar för att skapa en god digital arbetsmiljö för barns och elevers lärande och pedagogernas arbete behöver lyftas in. Slutligen anser Malmö stad att om man vill öka likvärdigheten kommer det också att krävas nationella satsningar och ett nationellt ansvar inom detta område.

Behov av konkretion och förtydliganden

Malmö stad vill betona att strategins användbarhet som stöd i arbetet med barn och elever kräver en högre grad av konkretiseringar, skolformsanpassning och ett helhetsgrepp om kompetensutveckling och tillgängliggörande av forskning. Möjligen är tanken att detta ska åstadkommas i den framtida föreslagna handlingsplanen eller på annat sätt men Malmö stad vill ändå delge departementet synpunkterna nedan.

Strategin anger att barn ska utveckla digital kompetens för att de ska kunna delta aktivt i studier, samhällsliv och arbetsliv. När det gäller förskolan menar Malmö stad att strategin bör

lyfta fram fler och för barnen tidsmässigt mer näraliggande syften, exempelvis hur digitala lärresurser kan användas för att här och nu förstärka barns lek, lärande och samvaro. I detta sammanhang hade det varit önskvärt att strategin i högre grad konkretiserade ett bredare perspektiv på vad digitala lärverktyg är eller kan vara inom skolväsendet i förhållande till såväl övergripande mål som delmål.

Malmö stad vill även lyfta fram att det finns behov av att förtydliga vilken vetenskaplig grund den nationella digitaliseringsstrategin vilar på. Det är en brist att strategin inte tydligt berör sambandet mellan digitalisering och barns och elevers välbefinnande och hälsa ur ett bredare tvärvetenskapligt perspektiv. Referenserna till forskning är få. Enligt skollagen ska utbildningen vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det är av yttersta vikt att även nationella strategier gör det.

Om ansvarsfördelning i förverkligandet och behov av statligt stöd

Malmö stad anser att det finns ett behov av en tydligare ansvarsfördelning när det gäller vem som ska göra vad och på vilken nivå i det nationella utbildningssystemet. Det stora ansvaret som förslaget till strategi lägger på huvudmännen riskerar att leda till ojämlikhet då det finns skillnader gällande hur väl huvudmännen kan möta strategins intentioner.

För att kunna leda och organisera digitaliseringens roll i utbildningen anser Malmö stad att digitaliseringen fortsatt behöver vara en del av det systematiska kvalitetsarbetet. Framför allt måste professionen vara ägare av hur digitala resurser används på bäst sätt i undervisningen. Det behöver här finnas tillräckligt med nationella stödstrukturer vad gäller teknik och pedagogik.

När det gäller den framtida föreslagna handlingsplanen vill Malmö stad betona vikten av det finns en balans i handlingsplanen mellan statliga formulerade aktiviteter och de aktiviteter huvudmannen själv tar fram i förhållande till de behov som finns i respektive verksamhet. Ansvarsfrågan mellan den nationella nivån och huvudmannanivån behöver tydliggöras i handlingsplanen. Skolverket bör även ta fram arbetsmaterial som ger huvudmän och skolor stöd i arbetet med att digitalisera såväl undervisning som administration.

Behov av kompetensutveckling

Malmö stad noterar att förslaget till strategi lägger mycket ansvar på huvudmän och verksamheter vad gäller kompetensutveckling och att identifiera vad som ingår i grundläggande digital kompetens. När det gäller förskolan – med 10 000 förskolor och drygt 2 000 huvudmän, varav många mycket små – är det inte rimligt att var och en av dessa ska kunna ta ett sådant omfattande ansvar. Detta riskerar att begränsa strategins förutsättningar att bidra till en gemensam riktning för det fortsatta arbetet under åren 2023–2027 för att öka likvärdigheten i förskolan, skolan och vuxenutbildningen. Utan en kraftsamling på nationell nivå kring forskning, metodstöd, kompetensutvecklingsinsatser och gemensamma standarder riskeras att huvudmän och verksamheter efterlever strategin i den mån det bedöms möjligt utifrån lokala förutsättningar.

Om strategin som styrinstrument

Malmö stad anser att det finns en oklarhet kring strategins rättsliga status och i vilken mån den binder huvudmän, rektorer och personal till efterlevnad. Det bör klargöras huruvida en tillsynsmyndighet kan förelägga en huvudman utifrån att denne uppvisar brister i arbetet att uppfylla mål och delmål i strategin.

Malmö stad vill lyfta fram att det är av vikt att det i en nationell digitaliseringsstrategi finns ett utrymme för kommunerna att anpassa sitt arbete utifrån lokala förutsättningar och behov.

Finansiering och ekonomiska konsekvenser

Malmö stad anser att det finns ett behov av nationellt stöd när det gäller bland annat kompetensutveckling och tekniskt stöd. Såväl kompetensutvecklingsinsatser som digitala läresurser och verksamhetssystem är kostnadsdrivande för huvudmän och Malmö stad förordar att ekonomiska konsekvenser för huvudmän och verksamheter belyses i strategin. Malmö stad förväntar sig också att staten kompenserar kommunerna för sådana kostnader som uppstår utifrån en eventuellt antagen nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet.

Synpunkter på strategins mål och delmål

På ett övergripande plan (i förhållande till de två övergripande målen i förslaget till strategi) ställer sig Malmö stad positivt till att barn och elever i ett livslångt lärande får tillägna sig digital kompetens enligt den definition som anges i förslaget till strategi. Det är en styrka att delmålen kopplas samman med innehållet i befintliga styrdokument och att det framgår varför skolverksamheten ska arbeta med digitalisering.

Nedan följer Malmö stads synpunkter på delmålen i förslaget till strategi.

1. Alla barn och elever utvecklar digital kompetens som en del av och en förutsättning för ett livslångt lärande

Malmö stad ser i förhållande till delmålet ett behov av komplettering när det gäller vuxenutbildningen. Många av de elever som läser inom ramen för grundläggande och gymnasial vuxenutbildning har erfarenhet av tidigare misslyckanden i skolan. Orsakerna till dessa kan vara många: bristande stöd är en av dem och detta återspeglas även i brist på digital kompetens. Vuxenutbildningen omfattas ännu inte av några bindande krav på tillgång till specialpedagogisk kompetens och speciallärraresurs.

2. Alla barn och elever utvecklar förmåga att använda digitala läresurser och en grundläggande förståelse för hur de fungerar

Malmö stad anser att det på nationell nivå behöver identifieras vad som kan anses vara grundläggande kompetens för olika skolformer. Att genomföra undervisning i förskolan utifrån vaga målsättningar, som inte tar hänsyn till förskolans läroplan på ett tydligt sätt,

kräver avancerad personal med didaktisk kompetens och kunskap om digitalisering. Samtidigt brottas förskolan i Sverige med en minskande andel förskollärare och en ökande andel personal som saknar utbildning för arbete med barn och lärande.

Liksom för delmål 1 ser Malmö stad för delmål 2 ett behov av komplettering när det gäller vuxenutbildningen.

3. Alla barn och elever utvecklar förmågor att agera säkert, respektfullt och källmedvetet i digitala miljöer

Malmö stad ställer sig positivt till detta mål men vill markera att förskolan enligt sin läroplan inte (till skillnad från andra skolformer) har mål med krav på barnens prestation. Oaktat detta börjar arbetet inom ramen för delmålet redan i förskolan. Malmö stad efterfrågar därför tydligare skrivningar kring medie- och informationskunnighet och arbete med att i förskolan förbereda barn för användning av sociala medier.

4. Fler barn och elever utvecklar ett intresse för digital teknik oberoende av könstillhörighet och bakgrund

Malmö stad ställer sig positivt till detta mål.

5. Förskollärare, lärare och övrig pedagogisk personal använder digitala lärresurser för att utveckla undervisningen och stimulera alla barns och elevers lärande och utveckling

Malmö stad ställer sig positivt till att använda digitala resurser i undervisningen men vill betona att detta måste göras på ett väl avvägt sätt och att det är professionen som bäst avgör hur användningen av digitala resurser ska se ut. Personligt omdöme blir allt viktigare när det gäller digitalisering – inte minst i ljuset av de kraftfulla och tillgängliga AI-verktyg som lanserats det senaste halvåret. I pedagogens kompetens måste därför också ligga att avgöra *om* och *när* sådana verktyg ska användas.

Malmö stad anser att Skolverket i en eventuell kommande handlingsplan eller i annat sammanhang behöver precisera och utveckla vilka risker som kan finnas kopplat till digitalisering och de yngsta barnen. Skolverket bör också bistå med metodstöd för hur sådana risker kan förebyggas. Digitala resurser kan mycket väl vara en tillgång för förskoleverksamheten men Malmö stad vill här påpeka att tvärvetenskaplig forskning visar att kvaliteten i verksamheten avgörs i det konkreta mötet mellan förskolepersonal och barn. Det är alltså inte rimligt att tro att en digitaliserad undervisning på ett mer revolutionerande sätt kan förbättra kvaliteten i förskolan.

Slutligen saknar Malmö stad inom delmålet en tydlighet vad gäller kompetensutveckling. Om en nationell digitaliseringsstrategi ska bidra till likvärdighet förutsätts nationella satsningar på utveckling av lärares digitala förmåga. Skolverket bör därför ta fram kompetensutvecklingsinsatser med inriktning på såväl ämnen som skolformer.

6. Huvudmän, rektorer och pedagogisk personal använder data för att utveckla och följa upp verksamheten

Malmö stad noterar att förslaget till strategi saknar en definition av vilka data som avses vilket ger ett stort tolkningsutrymme. Vid insamling är det viktigt att det är klart och tydligt vad som ska uppnås med den data som samlas in. Det finns en risk med för mycket datainsamling som inte används på korrekt sätt (eller inte alls) då det riskerar medföra ytterligare administrativa arbetsuppgifter för personal i skolverksamheten. Ett alltför stort fokus på hårda data medför även att det som är enkelt mätbart riskerar att bli styrande och att andra mer komplexa delar av skolornas verksamhet lämnas utanför. För att data ska kunna användas på ett konstruktivt sätt anser Malmö stad att det är mycket viktigt att skolledare och personal får utbildning i hur data ska användas. Det är viktigt att det är representanter från professionen, forskningen och lagstiftare som tillsammans med Skolverket definierar vilken typ av data som ska tas fram och hur den ska värderas.

Malmö stad vill också lyfta att en digitaliseringsstrategi för skolväsendet måste ta hänsyn till, spegla och omfatta att en stor del av vuxenutbildningen på grundläggande och gymnasial nivå bedrivs som distansundervisning. Det innebär att krav och förväntningar på digital infrastruktur och digitala lärmiljöer måste formuleras så att de motsvarar också vuxenutbildningens behov. Detta är inte synligt i förslaget.

7. Digitala lärresurser och administrativa system är ändamålsenliga, säkra och bygger på gemensamma standarder och rekommendationer

Malmö stad instämmer i beskrivningen under delmålet att det finns behov av ändamålsenliga, robusta och säkra digitala miljöer för att lärare och annan pedagogisk personal kan nyttja de möjligheter som digitala lärresurser ger. Inom skolväsendet finns det ett stort behov av nationellt stöd vad gäller exempelvis juridisk vägledning, tillgång till gemensamma ramavtal och ändamålsenlig digital infrastruktur.

Utifrån ovanstående bör dock beaktas att avsaknaden av såväl infrastruktur som standardisering har lett till att huvudmän idag har upphandlat eller utvecklat egna lösningar för såväl den administrativ miljö som system och strukturer knutna till IT-säkerhet. En övergång till nationell infrastruktur och standardiseringar riskerar att driva kostnader hos huvudmännen.

Inom ramen för delmålet anser Malmö stad att ett antal förtydliganden behövs. Det är i strategin otydligt vad gemensamma standarder och rekommendationer egentligen innebär, hur ansvarsfördelningen mellan staten och huvudmännen ser ut och hur samordningen ska se ut.

Ordförande

Katrin Stjernfeldt Jammeh

Sekreterare

Martin Ljungberg

John Eklöf (M) avser lämna in ett särskilt yttrande.